

ЗАГАЛЬНОСОЦІАЛЬНІ ЗАХОДИ ЗАПОБІГАННЯ КРИМІНАЛЬНИМ ПРАВОПОРУШЕННЯМ У СФЕРІ ОПОДАТКУВАННЯ

Мороз Юлія Анатоліївна,

кандидат юридичних наук,

доцент кафедри цивільного права та процесу

Державного податкового університету

ORCID ID: 0000-0003-3873-9751

У статті комплексно проаналізовано загальносоціальні заходи запобігання кримінальним правопорушенням у сфері оподаткування як ключовий елемент державної політики фінансової та податкової безпеки. Акцентовано, що податкові кримінальні правопорушення є наслідком складної взаємодії економічних, правових та соціально-психологічних чинників, а тому ефективна протидія їм неможлива без системного впливу на загальні умови функціонування суспільства та економіки. Обґрунтовано, що загальносоціальні заходи формують стратегічне підґрунтя превенції, сприяючи підвищенню рівня податкової культури населення, зміцненню довіри до державних інституцій, стабілізації економічного середовища та створенню умов, у яких ухилення від сплати податків стає економічно не вигідним і соціально неприйнятним.

Наголошено, що загальносоціальні заходи запобігання кримінальним правопорушенням у сфері оподаткування слід розуміти як цілісну кримінологічну систему взаємопов'язаних економічних, правових, організаційно-інституційних, соціально-виховних механізмів, спрямованих на зниження рівня криміногенності у сфері оподаткування, забезпечення фінансової стабільності та податкової безпеки держави. Їх реалізація має комплексний характер і спрямовується на формування соціального середовища, у якому сумлінна сплата податків і добросовісне підприємництво є соціально схвалюваними моделями поведінки.

Зроблено висновок, що ефективність системи запобігання податковим кримінальним правопорушенням залежить від узгодженості загальносоціальних заходів із спеціально-кримінологічними та кримінально-правовими інструментами. Доведено, що в умовах реформування податкової системи України пріоритетним завданням є розвиток комплексної превентивної політики, заснованої на поєднанні економічних стимулів, якісного законодавства, культурно-освітньої роботи та інституційної спроможності держави.

Ключові слова: загальносоціальні заходи, запобігання, кримінальні правопорушення, податки, оподаткування, податкова система.

Moroz Yuliya. General Social Measures to Prevent Criminal Offences in the Sphere of Taxation

The article comprehensively analyzes general social measures to prevent criminal offenses in the sphere of taxation as a key element of the state policy of financial and tax security. It is emphasized that tax criminal offenses are the result of a complex interaction of economic, legal and socio-psychological factors, and therefore effective counteraction to them is impossible without a systemic impact on the general conditions of the functioning of society and the economy. It is substantiated that general social measures form the strategic basis of prevention, contributing to increasing the level of tax culture of the population, strengthening trust in state institutions, stabilizing the economic environment and creating conditions in which tax evasion becomes economically unprofitable and socially unacceptable.

It is emphasized that general social measures to prevent criminal offenses in the field of taxation should be understood as a holistic criminological system of interconnected economic, legal, organizational and institutional, social and educational mechanisms aimed at reducing the level of crime in the field of taxation, ensuring financial stability and tax security of the state. Their implementation is complex and aimed at forming a social environment in which conscientious tax payment and honest entrepreneurship are socially approved models of behavior.

It is concluded that the effectiveness of the system for preventing tax criminal offenses depends on the consistency of general social measures with special criminological and criminal law instruments. It is proven that in the conditions of reforming the tax system of Ukraine,

the priority task is the development of a comprehensive preventive policy based on a combination of economic incentives, high-quality legislation, cultural and educational work and the institutional capacity of the state.

Key words: *general social measures, prevention, criminal offenses, taxes, taxation, tax system.*

Постановка проблеми. Сучасні тенденції розвитку економіки України характеризуються високим рівнем тінізації та поширенням схем ухилення від сплати податків, що суттєво знижує ефективність бюджетної системи та підриває економічну безпеку держави. Незважаючи на наявність розгалужених кримінально-правових механізмів протидії податковим правопорушенням, рівень податкової злочинності залишається стабільно високим. Це вказує на необхідність посилення превентивної роботи, зокрема – на рівні загальносоціальних заходів, які формують позитивну податкову поведінку, підвищують довіру до державних інституцій та усувають соціально-економічні чинники, що сприяють кримінальним проявам у сфері оподаткування.

Мета дослідження. Метою дослідження є визначення, систематизація та наукове обґрунтування загальносоціальних заходів запобігання кримінальним правопорушенням у сфері оподаткування, а також аналіз їх ролі у формуванні ефективної державної податкової політики та забезпеченні податкової безпеки.

Аналіз публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми. Питання загальносоціальних заходів запобігання кримінальним правопорушенням у сфері оподаткування розглянуто у дослідженнях таких науковців, як: І. Г. Бірюкова, А. В. Гончаренко, О. М. Джужа, О. В. Клименко, О. М. Литвак, О. М. Литвинов, С. А. Мозоль, С. Є. Пиріжок, В. М. Руфанова, Є. А. Старинець, О. О. Титаренко, Д. М. Тичина, М. І. Хавронюк, Я. Шовкеник та інші.

Виклад основного матеріалу. Забезпечення податкової безпеки держави є однією з ключових передумов стабільності фінансової системи, ефективного функціонування економіки та реалізації соціальної політики. Сфера оподаткування, будучи важливим елементом фінансових відносин між державою та платниками податків, водночас є зоною підвищеного криміно-

генного ризику, що зумовлює необхідність розроблення та впровадження системи дієвих заходів запобігання кримінальним правопорушенням у цій сфері. Особливе значення у цьому контексті мають загальносоціальні заходи, спрямовані на формування правосвідомості, податкової культури, довіри до державних інститутів, а також створення соціально-економічних умов, що знижують мотивацію до ухилення від сплати податків. Ці заходи становлять цілісну систему державних, економічних, правових, організаційних, культурно-виховних механізмів, спрямованих на усунення або послаблення соціальних, економічних, правових та морально-психологічних детермінант податкової злочинності. Їх сутність полягає у формуванні таких суспільних умов, за яких дотримання податкового законодавства є не лише юридичним обов'язком, а й соціальною нормою поведінки, що забезпечує стабільність державних фінансів, розвиток економіки та довіру громадян до владних інститутів [1, с. 124–125].

У контексті кримінологічної теорії загальносоціальні заходи розглядаються як базова складова системи запобігання злочинності, що діє на рівні соціального середовища, а не окремої особи. Їх запобіжний ефект реалізується через забезпечення економічної стабільності, підвищення рівня життя населення, розвиток фінансової грамотності, формування культури доброчесного підприємництва, справедливого розподілу податкового навантаження та ефективного адміністрування податків. Таким чином, вони виконують стратегічну функцію – створення соціально-економічних передумов для зниження криміногенного потенціалу у сфері оподаткування.

У сучасній кримінологічній науці загальносоціальні заходи запобігання злочинності розглядаються як фундаментальний стратегічний напрям державної політики у сфері забезпечення національної, економічної та фінансової безпеки. Їх сутність

полягає у реалізації широкого комплексу соціально-економічних, правових, культурно-виховних та організаційних заходів, спрямованих на усунення причин і умов, що сприяють виникненню злочинності. Цей підхід ґрунтується на розумінні того, що кримінальна поведінка не є ізольованим актом волі окремої особи, а детермінується системою об'єктивних факторів – рівнем соціальної нерівності, станом економіки, ефективністю правового регулювання, рівнем освіти, морально-психологічними орієнтирами суспільства [2 с. 204–205].

На думку Б.М. Головкина, загальносоціальні заходи запобігання злочинності слід розглядати як цілісну систему довгострокових соціально-економічних, правових, організаційно-управлінських, ідеологічних і культурно-виховних механізмів, спрямованих на гармонізацію та вдосконалення суспільних відносин. Їх сутність полягає у поступовому усуненні або нейтралізації криміногенних причин і умов, що зумовлюють протиправну поведінку, включно з економічною злочинністю. У цьому аспекті вони становлять концептуальну основу антикриміногенної соціальної політики, зорієнтованої на стабілізацію суспільного розвитку, зміцнення правопорядку та підвищення рівня правосвідомості населення [3, с. 268–269].

Як справедливо підкреслює О.М. Джужа, стратегічна мета загальносоціальних заходів полягає у формуванні правомірної моделі поведінки особи, яка, будучи підкріплена позитивними соціальними стимулами та моральними орієнтирами, на макросоціальному рівні істотно знижує ймовірність учинення злочину [4, с. 169–170]. У сфері оподаткування це означає формування такого середовища, у якому виконання податкових обов'язків є не лише юридично необхідним, а й соціально престижним, економічно виправданим і морально схвалюваним явищем. Важливою ознакою загальносоціальних заходів запобігання кримінальним правопорушенням є їх інтегрованість у широку систему соціального розвитку держави, що передбачає не лише покращення матеріальних умов життя населення, а й зміцнення морально-психологічного, правового, інформаційного та духовного клімату суспільства.

Розглядаючи феномен загальносоціального запобігання, Д.М. Тичина визначає його як систему науково обґрунтованих заходів, що реалізуються компетентними суб'єктами на правовому, організаційному та практичному рівнях і спрямовані на усунення або послаблення причин та умов злочинності. У центрі цієї концепції перебувають стабілізація політичної ситуації, реформування економічних відносин, розвиток правової культури та подолання глибоких соціальних дисфункцій, які впливають на рівень реалізації конституційних прав і свобод громадян [5, с. 34–36].

На думку В.В. Голіни, фундаментальна мета загальносоціального запобігання полягає у викоріненні або, принаймні, мінімізації суспільно небезпечних суперечностей, що детермінують злочинну поведінку. До таких чинників дослідник відносить економічні кризи, політичну нестабільність, значну майнову диференціацію, безробіття, морально-ціннісний занепад, а також поширення соціальних девіацій – алкоголізму, наркоманії, проституції, безпритульності тощо. Сукупність цих явищ формує криміногенний потенціал суспільства, нейтралізація якого можлива лише через реалізацію продуманої соціальної політики, зорієнтованої на зниження соціальних ризиків, підтримку економічної рівноваги та відновлення довіри до державних інститутів [6, с. 19].

На нашу думку, загальносоціальні заходи запобігання кримінальним правопорушенням у сфері оподаткування слід розуміти як цілісну кримінологічну систему взаємопов'язаних економічних, правових, організаційно-інституційних, соціально-виховних механізмів, спрямованих на зниження рівня криміногенності у сфері оподаткування, забезпечення фінансової стабільності та податкової безпеки держави. Їх реалізація має комплексний характер і спрямовується на формування соціального середовища, у якому сумлінна сплата податків і добросовісне підприємництво є соціально схвалюваними моделями поведінки. Основними завданнями загальносоціальних заходів є:

1. Гарантування безпеки податкових процесів. В умовах системної криміналізації економіки та зростаючої тінізації господарських процесів, що негативно позна-

чаються на розвитку ринкових відносин, інвестиційній привабливості та фінансовій стабільності держави, загальносоціальні заходи запобігання кримінальним правопорушенням у сфері оподаткування набувають стратегічного значення. Відповідно до положень Закону України «Про національну безпеку України» (2018 р.), загрози у сфері економіки, зокрема у фінансовій та податковій системі, віднесено до базових ризиків національної безпеки, що підлягають постійному державному моніторингу [7]. Це зумовлює необхідність формування системного механізму кримінологічної протидії податковим правопорушенням, який виходить за межі вузько відомчих чи фіскальних підходів.

2. Забезпечення прозорості та підзвітності фінансово-економічних і податкових процедур. Прозорість і підзвітність фінансово-економічних процесів є базовими умовами ефективного запобігання ухиленню від сплати податків, оскільки саме інформаційна відкритість мінімізує можливості для тіньових схем, корупційних зловживань і маніпулювання податковими даними. У контексті сучасної державної політики України ця вимога реалізується через впровадження електронних систем управління фінансами – таких як Єдина державна електронна система у сфері будівництва, електронний кабінет платника податків, система публічних закупівель Prozorro, а також через розвиток електронного аудиту та ризик-орієнтованого податкового моніторингу.

В умовах воєнного стану, коли значна частина фінансових потоків формується за рахунок міжнародної допомоги, грантів і цільових державних програм, забезпечення прозорості набуває особливої ваги. Будь-які прояви тінізації, завищення вартості робіт або нецільового використання ресурсів не лише створюють ризики податкової злочинності, а й підривають довіру міжнародних партнерів, ставлячи під загрозу відновлення критичної інфраструктури. Досягнення реального ефекту у сфері зниження рівня податкових правопорушень можливе лише за умови: повної прозорості інвестиційних і фінансових операцій; усунення корупційних ризиків у дозвільно-реєстраційних процедурах; мінімізації економічних збитків,

заподіяних тіньовими схемами; створення несприятливого середовища для криміналізації ринку.

Оцінка ефективності запобіжної політики має ґрунтуватися не лише на зменшенні кількості виявлених правопорушень, а й на якісних показниках – зниженні рівня суспільної небезпечності, структурній детінізації економіки, скороченні частки «високоризикових» платників. Це, у свою чергу, вимагає переходу від статистичного до аналітичного підходу в оцінці стану податкової злочинності, де головним критерієм виступає не кількість покараних, а стійкість системи протидії. Таким чином, прозорість податкових процедур і фінансових потоків необхідно розглядати не лише як технічний аспект фіскальної дисципліни, а як елемент кримінологічної безпеки, що забезпечує довгострокову фінансову стабільність, запобігає зловживанням у сфері публічних фінансів і підсилює економічний суверенітет держави.

3. Підвищення рівня правової, фінансової та податкової культури учасників економічної діяльності. Формування податкової культури є важливим напрямом загальносоціального запобігання податковим кримінальним правопорушенням, оскільки рівень правової свідомості та фінансової грамотності безпосередньо впливає на податкову дисципліну та схильність до правопорушень. Як зазначають вітчизняні дослідники, недостатній рівень податкової культури призводить до легітимації ухилення від оподаткування в масовій свідомості, що знижує ефективність будь-яких репресивних або адміністративних заходів.

Загальносоціальні механізми у цій сфері повинні включати: просвітницькі програми для суб'єктів господарювання та громадян; тренінги і підвищення кваліфікації для бухгалтерів, фінансистів, представників малого бізнесу; інформаційні кампанії щодо ризиків участі у тіньових схемах та відповідальності за податкові правопорушення; формування мотиваційної моделі доброчесної сплати податків, що підкріплюється довірою до держави та ефективністю використання бюджетних коштів.

У період воєнних і післявоєнних трансформацій особливого значення набуває

підвищення громадянської та податкової свідомості населення, адже саме вона забезпечує соціальну стійкість і підтримує фінансову обороноздатність держави.

4. Створення дієвого механізму громадського та професійного контролю. Суттєвим чинником підвищення ефективності податкової безпеки є активна участь громадянського суспільства в моніторингу, аналізі та оцінці фіскальних процесів. Як показує європейська практика, участь професійних асоціацій, журналістів-розслідувачів, незалежних експертних інституцій і донорських моніторингових місій забезпечує баланс державного контролю та публічної підзвітності, створює умови для соціального партнерства між державою, бізнесом і громадянами.

Ефективність таких механізмів полягає у можливості: оперативного виявлення податкових схем ухилення; громадського розслідування випадків завищення вартості публічних закупівель чи нецільового використання коштів; підвищення рівня прозорості діяльності органів ДПС, БЕБ; створення системи громадського аудиту із залученням міжнародних партнерів та донорів у процеси відновлення і розвитку економіки [8, с. 128–129].

Визначивши сутнісні ознаки загальносоціальних заходів запобігання кримінальним правопорушенням у сфері оподаткування, доцільно перейти до розгляду їх структурного змісту та основних напрямів реалізації. До таких належать соціально-економічні, культурно-виховні та правові заходи, що утворюють системну основу профілактики податкових кримінальних правопорушень. Соціально-економічні заходи спрямовані на подолання безробіття, бідності, корупції, тінізації економіки, а також на вдосконалення податкової системи шляхом зменшення фіскального навантаження, спрощення адміністрування, забезпечення податкової справедливості та стимулювання розвитку бізнесу. Культурно-виховні заходи передбачають формування правової свідомості й податкової культури громадян через діяльність освітніх та громадських інститутів, спрямовану на утвердження цінностей законності, відповідальності та доброчесності. Правові заходи полягають у вдосконаленні регулювання податкових відносин, усуненні колізій законодавства,

розробленні державних програм протидії економічним злочинам і підвищенні правової культури населення. Отже, загальносоціальне запобігання ухиленню від сплати податків становить стратегічну основу державної політики у сфері фінансової безпеки. Воно передбачає вдосконалення суспільних відносин через поєднання економічних, правових і виховних засобів, що нейтралізують криміногенні чинники та створюють підґрунтя для спеціально-кримінологічних заходів протидії податковим кримінальним правопорушенням [9, с. 274–275].

Водночас, варто наголосити, що комплексний характер цих заходів зумовлює необхідність їх системного аналізу через призму взаємодії економічних, правових, організаційно-інституційних та соціально-виховних чинників, що безпосередньо впливають на стан законності у податковій сфері [10, с. 117–118]. Такий підхід відповідає сучасним тенденціям розвитку кримінологічної науки, у межах якої запобігання злочинності розглядається не як сукупність окремих заходів реагування, а як цілісна, багаторівнева система соціального управління ризиками та детермінантами кримінальної поведінки. Зокрема:

1. Економічні заходи – спрямовані на формування стабільного бізнес-середовища, зменшення податкового тиску, оптимізацію структури податків, забезпечення прогнозованості податкової політики та економічного зростання.

2. Правові заходи – забезпечення узгодженості й стабільності податкового законодавства, удосконалення правозастосовної практики, підвищення якості законотворчої діяльності у сфері податкового регулювання.

3. Організаційно-інституційні заходи – розвиток ефективної системи публічного адміністрування податків, цифровізація контролю, удосконалення міжвідомчої взаємодії, підвищення аналітичної спроможності податкових органів.

4. Соціально-виховні заходи – формування високої податкової культури населення, розширення фінансової освіти, підвищення довіри до державних інституцій та утвердження позитивної мотивації до добровільної сплати податків.

У підсумку, загальносоціальні заходи у сфері оподаткування становлять багато-

рівневу систему дій держави і суспільства, орієнтовану на створення умов соціальної справедливості, економічної прозорості та правової стабільності. Вони виступають не лише інструментом запобігання кримінальним правопорушенням, але й важливим чинником формування економічної культури, соціальної довіри та фінансової дисципліни, що у сукупності зміцнює систему національної безпеки України. Їх результативність визначається ступенем гармонізації інтересів держави, бізнесу і громадян, рівнем довіри до фіскальної системи та сформованістю суспільного розуміння податків як інструменту спільного розвитку.

Висновки. Підсумовуючи варто зазначити, що загальносоціальні заходи запобігання кримінальним правопорушенням у сфері оподаткування слід розуміти як цілісну кримінологічну систему взаємопов'язаних економічних, правових, організаційно-інституційних, соціально-виховних механізмів, спрямованих на зниження рівня криміногенності у сфері оподаткування, забезпечення фінансової стабільності та податкової безпеки держави.

Основними завданнями загальносоціальних заходів є: гарантування безпеки податкових процесів; забезпечення прозорості та підзвітності фінансово-економічних і податкових процедур; підвищення рівня правової, фінансової та податкової культури учасників економічної діяльності; створення дієвого механізму громадського та професійного контролю. Щодо структурного змісту та основних напрямів реалізації загальносоціальних заходів, то до таких належать соціально-економічні, культурно-виховні та правові заходи, що утворюють системну основу профілактики податкових кримінальних правопорушень.

Загальносоціальні заходи запобігання кримінальним правопорушенням у сфері оподаткування становлять системоутворюючий елемент державної політики, спрямований на формування стійкого, прозорого та безпечного податкового середовища. Їх призначення полягає не у реагуванні на вже вчинені правопорушення, а у нейтралізації криміногенних чинників, що породжують ухилення від сплати податків, тінізацію економіки, корупцію та фінансові зловживання. Сутність цих заходів полягає у поєднанні економічних, правових, організаційних, освітніх і культурних механізмів, які забезпечують стабільність податкових процесів, добровільне виконання податкових обов'язків і підвищення рівня фінансової дисципліни. Вони виконують функцію соціально-правового балансу між фіскальними інтересами держави та правами платників податків, формуючи довіру до державних інституцій та справедливість оподаткування.

Важливим є те, що загальносоціальні заходи мають синергетичний ефект: зміцнюючи податкову дисципліну, вони одночасно підвищують кримінологічну безпеку, знижують рівень економічної злочинності, сприяють зростанню фінансової стійкості держави та зміцненню її інституційної спроможності. Отже, ефективна система загальносоціального запобігання у сфері оподаткування – це інтегрована превентивна модель, що ґрунтується на поєднанні правових регуляторів, адміністративних процедур, соціальної просвіти й високого рівня професійної підготовки кадрів. Її реалізація є необхідною умовою забезпечення податкової безпеки, зміцнення фінансової стабільності держави та гармонізації національної податкової політики з європейськими і міжнародними стандартами доброчесності, прозорості й верховенства права.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Кримінологія: навч. посіб. / О. М. Джужа, В. В. Василевич, О. Г. Колб та ін.; за заг. ред. О. М. Джужі. К.: Прецедент, 2009. 348 с.
2. Бірюкова І. Г., Гончаренко, А. В. Запобігання ухиленню від сплати податків, зборів (обов'язкових платежів) в Україні: зарубіжний досвід. *Ірпінський юридичний часопис*. 2023. №3(12). С. 201–210.
3. Кримінологія: підручник / за ред. В. В. Голіни, Б. М. Головкина. Х. : Право, 2014. 440 с.
4. Джужа О. М., Моїсєєв Є. М., Василевич В. В. Кримінологія. Спеціалізований курс лекцій зі схемами (Загальна та Особлива частини): навч. посіб. К.: Атіка, 2001. 368 с.
5. Тичина Д. М. Загальносоціальні заходи запобігання домашньому насильству в умовах війни. *Право та державне управління*. 2022. № 3. С. 278–284.

6. Голіна В. В. Запобігання злочинності (теорія і практика) : навч. посіб. Х. : Нац. юрид. акад. України, 2011. 120 с.
7. Про національну безпеку України: Закон України від 21 черв. 2018 р. № 2469-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19/print>
8. Мозоль С. А. Сучасні загрози кримінологічній безпеці. Наше право. 2018. № 1. С. 121–127.
9. Шовкеник Я. Загальносоціальне запобігання податкової злочинності. *Підприємство, господарство і право*. 2019. № 6. С. 271–275.
10. Руфанова В. М., Титаренко О. О. Запобігання органами внутрішніх справ злочинам, пов'язаним з незаконним використанням бюджетних коштів : монографія. Дніпропетровськ : Дніпропетр. держ. ун-т внутр. справ ; Ліра ЛТД, 2012. 198 с.

REFERENCES:

1. Dzhuzha, O. M., Vasilevych, V. V., Kolb, O. H., & others. (2009). *Kryminolohiia: navchalnyi posibnyk* [Criminology: Textbook]. Pretsedent [in Ukrainian].
2. Biriukova, I. H., & Honcharenko, A. V. (2023). *Zapobihannia ukhylenniu vid splaty podatkov, zboriv (obov'iazkovykh platezhiv) v Ukraini: zarubizhnyi dosvid* [Preventing tax evasion in Ukraine: Foreign experience]. *Irpinskyi yurydychnyi chasopys – Irpin Law Journal*, 3(12), 201–210 [in Ukrainian].
3. Holina, V. V., & Holovkin, B. M. (Eds.). (2014). *Kryminolohiia: pidruchnyk* [Criminology: Textbook]. *Pravo* [in Ukrainian].
4. Dzhuzha, O. M., Moiseiev, Ye. M., & Vasilevych, V. V. (2001). *Kryminolohiia. Spetsializovanyi kurs lektsii zi skhemamy (Zahalna ta Osoblyva chastyny): navchalnyi posibnyk* [Criminology. Specialized Lecture Course with Schemes (General and Special Parts): Textbook]. *Atika* [in Ukrainian].
5. Tychyna, D. M. (2022). *Zahalnosotsialni zakhody zapobihannia domashnomu nasylstvu v umovakh viiny* [General social measures for preventing domestic violence in wartime]. *Pravo ta derzhavne upravlinnia – Law and Public Administration*, (3), 278–284 [in Ukrainian].
6. Holina, V. V. (2011). *Zapobihannia zlochynnosti (teoriia i praktyka): navchalnyi posibnyk* [Crime Prevention (Theory and Practice): Textbook]. *Natsionalna yurydychna akademiia Ukrainy* [in Ukrainian].
7. Verkhovna Rada Ukrainy. (2018). *Pro natsionalnu bezpeku Ukrainy: Zakon Ukrainy vid 21 chervnia 2018 r. № 2469-VIII* [On the National Security of Ukraine: Law of Ukraine of June 21, 2018, No. 2469-VIII]. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19/print> [in Ukrainian].
8. Mozol, S. A. (2018). *Suchasni zahrozy kryminolohichnii bezpetsi* [Modern threats to criminological security]. *Nashe pravo – Our Law*, (1), 121–127.
9. Shovkenyk, Ya. (2019). *Zahalnosotsialne zapobihannia podatkovoi zlochynnosti* [General social prevention of tax crime]. *Pidpriemstvo, hospodarstvo i pravo – Enterprise, Economy and Law*, (6), 271–275 [in Ukrainian].
10. Rufanova, V. M., & Tytarenko, O. O. (2012). *Zapobihannia orhanamy vnutrishnikh sprav zlochynam, pov'iazanyim z nezakonnym vykorystanniam biudzhethnykh koshtiv: monohrafiia* [Prevention of crimes related to illegal use of budget funds by internal affairs bodies: Monograph]. *Dnipropetrovsk State University of Internal Affairs; Lira LTD* [in Ukrainian].

